

TARZANCA

Muzaffer MALKOÇ

Tarzanisch ist eine auffällig verkürzte Sprechweise, die Muttersprachler Ausländern gegenüber verwenden. Das Hauptkriterium bei der Definition des Tarzanisch ist die sprachliche Simplifizierung, die insbesondere an der Ungrammatikalität sprachlicher Ausdrücke erkennbar ist. Die Merkmale des Tarzanisch können in phonologische, lexikalische, syntaktische, morphologische, grammatikalische, artikulatorische und diskursive unterteilt werden.
Schlüsselwörter: Tarzanisch, Muttersprachler, Ausländer, sprachliche Simplifizierung

Tarzanca, bir ana dillinin aynı dili yabancı dil olarak konuşan yabancılara karşı kullandığı bir konuşma tarzıdır. Tarzancanın başlıca özellikleri olarak ana dillinin yabancı dilli ile konuşurken anlaşmayı daha kolay sağlamak için dil bilgisi kurallarını ihlal ederek yaptığı basitleştirmelerdir. Bu basitleştirmeler genellikle fonetik, morfolojik, sözdizimi, kelimeler vb. gibi kısaltmalar olarak anlaşılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tarzanca, ana dilli, yabancı dilli, basitleştirilmiş konuşma tarzı

0. Giriş

Türkiye’de Türk dil bilimi araştırmalarında Tarzanca hakkında bugüne dek hangi araştırmaların yapıldığını bilmiyoruz. İnternette www.sozluk.soutimes.org sitesinde Tarzanca hakkında kısa bir bilgi verilmeyle birlikte Tarzancanın tanımı şu şekilde yapılmaktadır: „Birden çok dili hatta dilgrubunu kullanarak konuşmak“. www.fokurfokur.com sitesinde de benzer tanım yapılmakla birlikte aşağıdaki örnek verilmektedir:

Türkçe: iyi gözükyorsun.

English: you look nice.

Tarzanca: nice gözükyorsun.

Tarzancanın burada yapılan tanımını ileride tekrar ele alacağız. Burada güncel konuşmalardan birkaç örnek cümle vererek araştırmamıza giriş yapalım¹.

1. ADT -Ben kendim sana şimdi hazırlamak sürpriiiiiz
YDT -Haa... surprise (Show-Tv)
2. YDT -Yusuf nerede?
ADT -Yusuf yok. Yusuf deniz balık kontrol. (Hinnenkamp 1982)
3. Belki ben Türkiye gidiyom (Mondragon²)
4. Bir taraf mutlu bir taraf yok mutlu (Mondragon)
5. YDT -Bu problem para olmaz. Famili problem (Mondragon)
ADT -Ailevi problem?
YDT - Evet ailevi problem (Mondragon)

Yukarıda kaydedilen cümle veya cümle grupları incelendiğinde, Türkçeyi hem ana dili olarak konuşan hem de yabancı dil olarak konuşan normal Türk dil bilgisi kurallarını ihlal ettiği görülmektedir. Neden burada bu örnekleri verdim? Çünkü dil biliminde bu şekilde konuşma tarzı İngilizcede *Foreigner-Talk*, Türkçede *Tarzanca* olarak tanımlanmaktadır. Burada Tarzanca ifadesini Hinnenkamp *Foreigner-Talk und Tarzanisch* adlı araştırmasında Almanca *Tarzanisch* olarak ifade etmiştir.

¹ AD ana dilli, YD yabancı dilli; ADT Türkçe ana dilli, YDT ise Türkçe yabancı dilliyi simgeliyor.

² Mondragon eski GS'li kaleci

Biz bu araştırmamızda Tarzancanın dil bilimindeki tanımını kısaca yaparak başlıca özelliklerine temas edeceğiz.

1. Tarzancanın Tanımı

Tarzancanın tanımına geçmeden önce Tarzanca, İngilizce ve Almancada nasıl ifade edildiğine bir göz atalım. Giriş bölümünde vurguladığımız gibi Tarzanca İngilizcede *Foreigner-Talk* anlamına gelir. Foreigner-Talk (kısaca FT) ifadesini ilk defa Charles A. Ferguson 1968 yılında Jameka'da *Pidginisierung und Kreolisierung der Sprachen* (dillerin Pidcinleştirilmesi ve Kreoleştirilmesi)³ konulu bir konferansında kullanmıştır. Ferguson bu konferansta FT'un *Baby-Talk* (çocuk konuşması) ve *Pidgins* (Pidcin dili) ile ilişkisine değinmiş ve bu dillere istinaden herhangi bir ana dilin sistemli bir şekilde gramatiksel basitleştirilmesinden („*grammatical simplicity*“) bahsetmiştir. Daha sonraki yıllarda FT'la ilgili Almancada da birçok araştırmalar yapılmış ve FT, Meisel (1975) tarafından *Ausländerdeutsch* (yabancıların konuştuğu Almanca), Long (1982) tarafından ise *Ausländerregister* (yabancılar için dil katalogları) olarak Alman dilbiliminde ifade edilmiştir.

Tarzancanın dil bilimindeki tanımına gelince, Tarzanca diğeri bir ifade ile FT konusu ile araştırma yapan yazarlar, FT'ü genel olarak bir dilin normal dil bilgisi kurallarının basitleştirilmiş konuşma tarzı olarak tanımlıyor. Burada kim kime karşı, hangi dili basitleştirerek konuşmaktadır gibi sorular karşımıza çıkabilir. Bu soruların cevabı Hinnenkamp'ın *Foreigner-Talk und Tarzanisch* adlı çalışmasında yer almaktadır:

„Als primär FT bezeichne ich die Art und Weise, in der die Muttersprachler
(1) mit Ausländern sprechen, die wenig oder überhaupt nicht die Sprache der
Residenzgesellschaft bzw. die Fremdsprache allgemein beherrschen;
(2) mit Ausländern sprechen, die kompetente Sprecher der Sprache der Residenzgesellschaft bzw.
der Fremdsprache im allgemeinen sind“. (Hinnenkamp 1982:40)

Hinnenkamp'dan aldığımız yukarıdaki paragrafın kısa bir açıklamasını yaparsak, Tarzancanın tanımını açıkça anlaşılmış olur. Hinnenkamp'a göre Tarzanca, bir dili ana dili olarak konuşan insanların (AD) aynı dili yabancı dil olarak konuşan (YD) ve ana dili biraz veya hiç anlamayan yabancılara karşı kullanılan bir konuşma tarzıdır. Burada yaptığımız tanım giriş bölümündeki internet sitelerinde yapılan tanım ile bağdaşmıyor. Dolayısıyla giriş bölümünde yapılan tanım başka bir konuşma tarzını anlatmaktadır. FT konusunda araştırma yapan yazarlar, çoğu zaman FT'ü Pidcin dili ile birlikte araştırmışlardır. FT ile Pidcin dilinin ortak özellikleri olmasına rağmen dil bilimi araştırmalarında iki farklı konuşma tarzından bahsedilmektedir. Yukarıda FT'un ne anlama geldiğini yazmıştık. Şimdi ise makalemizin giriş bölümünde internet sitesinde Tarzancaya istinaden yapılan tanımını anlayabilmek için Pidcin dilini kısaca açıklayalım.

Pidcin dilinin sözlük anlamı Almancada „*Mischsprache*“ olarak ifade edilmiştir. Bu şu demektir: Farklı dillerden oluşmuş bir dildir. Hinnenkamp (1982) pidcin dilinin ilk öğrenilen bir dil, yani ana dil olmadığını, etnik bakımdan farklı olan grupların birarada yaşayarak, bu grupların birbirleriyle konuşmalarından ortaya çıkmış bir dil olduğunu, sözdizimi ve morfolojik açıdan belli başlı kısaltmalar gösterebileceğini vurguluyor. Jakovidou'un ifadesi ile:

„Es wird argumentiert, daß ein Pidgin gewöhnlich in einer unsymmetrischen Sprachkontaktsituation zwischen einem Eingeborenen (MSS) und einem Fremden (NMSS) entsteht, und daß es von daher nahe liegt, eine Verbindung in Form einer gegenseitigen Anpassung zwischen den beiden beteiligten Sprachen anzunehmen“. (Jakovidou:1993:23).

Pidcin dili, Jakovidou'ya göre herhangi bir ana dili ile yabancı bir dilin karışımı olan bir dil olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca yabancı dilden alınan kelime veya kelime gruplarının kullanılan dilin sözdizimi kurallarına uyması gerekiyor. Jakovidou'nun pidcin dilinin tanımından hareket ederek

³ Pidcin dilini araştırmamızın ileriki bölümlerinde açıklayacağız. Kreolisierung terimi ise, sömürgeci devletlerin dilinin gitmiş oldukları ülkelerde oranın yerli halkı tarafından değiştirilerek kullanılması anlamındadır.

Almanya’da bulunan Türklerin çoğunlukla kullandığı pidcin diline benzer bir konuşma tarzından birkaç örnek verelim:

6. Bugün kranka çıktım.
7. Bugün urlauba çıktım

Yukarıdaki 6 ve 7 örneklerinde görüldüğü gibi cümleler Türkçe ve Almanca kelimelerden teşkil edilmiştir. Yani iki dilin karışımı olan cümleler kurulmuştur. Almandan alınan *krank* kelimesi Türkçede *hasta*; *Urlaub* kelimesi ise *izin* anlamına gelmektedir. Dolayısıyla altıncı cümle *bugün hastayım*; yedinci cümle ise *bugün izine çıktım* anlamındadır. Altıncı cümlede *krank* yerine Türkçe karşılığını yazarsak, *bugün hasta çıktım* cümlesi oluşur. Böyle bir ifade Türkçede hemen hemen hiç kullanılmaz. Fakat farklı iki dilden alınan kelimelerle yapılan altıncı cümle pidcin dilinde hem anlam bakımından hem de morfolojik bakımdan normal kabul edilen bir cümledir. Altı ve yedi örnek cümlelerinin Almanya’da Türkler arasında kullanımı çok yaygındır. Hatta Almanya’dan Türkiye’ye izine gelen Türkler alışkanlıklarından dolayı bu ifadeleri burada da sıkça kullanmaktadırlar. Fakat Türkiye’de Almanca bilmeyenler bu cümleleri anlayamamaktadır. Dolayısıyla bir izah gerekmektedir. Almanya’daki Türklerin kullandığı bu konuşma tarzı Meisel’in (1975) de araştırma konusu olmuş ve Almanya’da yeni bir pidcin dilinin ortaya çıkma olasılığına işaret etmiştir.

Almanya’daki Türk işçilerinin oldukça fazla kullandığı bu iki örnek (6 ve 7) belkide yeni bir pidcin dilini karakterize etmektedir. Bu makalemizde pidcin diline istinaden yaptığımız tanım ve kullandığımız örnek cümleler, giriş bölümünde internet sitesinden aldığımız Tarzancanın tanımına uymaktadır. Öyleyse www.sozluk.soutimes.org sitesinde Tarzancanın değil, pidcin dilinin tarifi yapılmaktadır. Pidcin dilinin de Tarzanca gibi belli başlı özellikleri vardır. Fakat biz burada pidcin dilinden ziyade Tarzancanın araştırmalarda yer alan belli başlı özelliklerini aşağıda kısaca izah edeceğiz.

2. Tarzancanın Başlıca Özellikleri

Ferguson’a göre birçok dilde herhangi bir nedenden dolayı toplumun dilini anlamayan veya anlamada zorluk çeken insanlara karşı anlaşmayı daha kolay sağlamak amacıyla hazırlanmış özel kataloglar mevcuttur. Bu katalogların özelliklerini Ferguson / De Bose (1977:105) dört boyutta inceliyor. Ana dillinin bir yabancı dilliyile konuşurken bu dört özelliğin hepsi birarada veya ayrı ayrı görülebilir:

1. „*simplifying processes*“ (basitleştirme yöntemleri)
2. „*clarifying processes*“ (açıklama yöntemleri)
3. „*expressive and identifying processes*“ (ifade tarzı ve özdeşleşme yöntemleri)
4. „*upgrading processes*“ (düzeltme yöntemleri)

Birinci sınıfı teşkil eden *simplifying processes* FT’un ana kriterlerini oluşturmaktadır. Bunlar fonetik, morfolojik, semantik ve sözdiziminde yapılan indirgemelerdir. Giriş bölümünde verdiğimiz örnekleri incelersek, birinci cümlede fiil (hazırlamak) çekim eki almadan kullanılmış, dolayısıyla indirgeme olmuştur. Ayrıca sözdiziminde normal olarak *sürpriz hazırlamak* yerine *hazırlamak sürpriz* kullanılmıştır. İkinci cümlede de birinci cümlede olduğu gibi kelimeler çekime uğramadan kullanılmıştır. Böyle durumlarda genellikle yanlış anlamalar olabilir. Fakat burada herhangi bir yanlış anlama söz konusu değildir. Cümleden Yusuf’un denizde balık olup olmadığını kontrol etmeye gittiği anlaşılıyor. Üçüncü cümlede fiil çekim ekinde indirgeme olmuş: *gidiyorum* yerine *gidiyom* kullanılmıştır. Esasen bazı yörelerimizde böyle kısaltmalar görülmektedir. Bu cümleyi anlam bakımından incelersek, Mondragon Türkiye’den mi gidiyor, yoksa Türkiye’ye mi gidiyor açık bir şekilde anlaşılıyor. Dördüncü cümlede de kelimeler hiçbir ek almadan kullanılmıştır. Ayrıca olumsuzluk eki mutlu *değil* yerine *yok* mutlu kullanılmıştır.

Clarifying processes de indirgemeler söz konusu değil, bilakis anlaşmayı kolaylaştırmak için eklemeler, yavaş ve yüksek sesle konuşma, kısa sorular, tekrarlar veya bir kelimeyi vurgulamak söz konusudur. Giriş bölümündeki birinci cümlede Türkçeyi ana dili olarak konuşan *ben* dediği zaman

kelimeyi vurguluyor, akıcı bir şekilde değil de durarak konuşuyor, aynı zamanda eliyle kendisini işaret ediyor, *sen* dediği zaman ise konuştuğu kimseyi. Bununla birlikte *sürpriz* kelimesini mubalağalı bir şekilde *sürpriiiiiz* diyerek vurguluyor. Hitap edilen *haaa* diyerek İngilizce olarak *surprise* diyor ve dolayısıyla aynı kelimeyi tekrarlayarak anladığını gösteriyor. Beşinci cümlede ise yine anlaşmayı sağlamak için tekrarlar söz konusudur. Türkçeyi ana dili konuşan kişi Mondragon'un *famili problem* ifadesini anlamak için *ailevi problem* mi diye soruyor. Soru cümlesini ise soru eki ile değil, vurgu ile yapıyor.

Expressive and identifying processes ise AD'nin YD'ye karşı ideolojik zihniyetini göstermesidir. Ferguson'a göre FT'un en çok görülen özelliklerden bir tanesidir. Çoğu kez AD'nin YD'ye *siz* yerine - yani insan tanımadığına veya ilk tefa gördüğü kimseye *siz* diye hitap eder- *sen* diye hitap etmesi. AD konuşmasına *siz* ile başlayıp daha sonra *sen*'e değiştirmesi YD'yi hor görmenin bir ifadesidir (bkz. Hinnenkamp 1982). Birinci örnek cümlemizde AD YD'ye *sen* diye hitap ediyor. Fakat burada konuşan ve hitap edilen kişilerin birbirleriyle ilişkisini bilmiyoruz. Bundan dolayı AD YD'yi hor gördüğü için *sen* diye hitap ediyor diyemeyiz.

Upgrading processes, bazı ses veya kelimelerin yanlış telaffuzlarının düzeltilmesi anlamına gelir. Bu gruba bazı yörelerde kullanılan şive farklılıkları gösterilebilir. Mesela Karadeniz'in ünlü ses sanatçısı İsmail Türüt'ü dinlersek „*Erzurum'da kar yağsa Rize'de uşiyirum*“ der. Bu mısrasında *üşüyorum* yerine *uşiyirum* söylediği açıkça görülüyor. Burada seslerin düzeltilmesi bu yöntemin en belirgin özelliğidir.

FT, İngilizceden sonra başka dillerde de (Almanca, Fransızca, Portekizce vb.) araştırılmış, Ferguson tarafından ilk olarak tespit edilen yukarıda açıkladığımız özelliklerin benzerleri tesbit edilmiştir (bkz. Jakovidou 1993). Burada unutmamalıyız ki, her dilin kendine özgü sözdizimi ve morfolojik özellikleri mevcuttur. Ayrıca mitletler arasındaki kültür farkı da önemli rol oynar. Bundan dolayı her dil FT'a istinaden kendisine özgü kısaltmalar ve özellikler göstermektedir.

FT'a istinaden en çok sorulan soru ise neden yabancılara karşı Tarzanca (veya FT) konuşuluyor sorusudur. Bu soruya Ferguson, FT'u kullanan kişi karşısındaki yabancıyla daha iyi anlaşabilmek için onun gibi konuşmaya özeniyor cevabını veriyor. Esasen birçok araştırmalarda hemen hemen aynı görüş hakimdir. Jakovidou (1993) ise doktora çalışmasında AD'nin YD'ye karşı ifadelerini basitleştirerek konuşmasının sebeplerini hem dilin harıcındaki, yani YD'nin tanıdık kimse olması, sınıfı, çevre, cinsiyet gibi sosyal faktörler, hem de YD'nin yabancı dile ne kadar hakim olmasına bağlı faktörler olarak göstermektedir. Yabancı bir dili hiç bilmeyen bir yabancıya karşı AD'nin davranışı, yabancı dili biraz bilene karşı konuşma tarzı daha farklıdır. Ayrıca bu dili genellikle en az eğitilmiş ve sosyal statüsü en düşük olan işçi sınıfının konuştuğuna işaret ediyor. Eğitim düzeyi yüksek olanlar FT'u çok nadiren kullanıyor (bkz. Jakovidou 1993).

Ferguson'a göre FT, yabancı bir dil öğrenmenin temelini teşkil ediyor. Esasen FT ve ikinci dil öğrenmede paralellikler bulunuyor, yani basitleştirmeler. Tarzanca da bunun bir örneğini göstermektedir. Türkçeyi yeni öğrenenlerde, hatta çocuk dilinde de Tarzancanın özellikleri görülmektedir.

Kaynakça

1. Ferguson, Charles A. (1971), „Absence of copula and the Nation of Simplicity: Astudy of Normal Speech, Baby Talk, Foreigner Talk, and Pidgins“ In: Hymes, D. (ed.): Pidginization and Creolization of Languages, S.141-150.
2. Ferguson, Charles A./ De Bose Charles E. (1977), „Simplified Registers, Broken Language, and Pidginization“ In: Valdman, A. (ed.): Pidgin and Creole Linguistics, S. 99-125, Bloomington, Indiana University Press.
3. Hinnenkamp, Volker (1982), „Foreigner-Talk“ und „Tarzanisch“ Eine vergleichende Studie über die Sprechweise gegenüber Ausländern am Beispiel des Deutschen und des Türkischen, Buske, Hamburg.

4. Jakovidou, Athanasia (1993), Funktion und Variation im Foreigner Talk, Eine empirische Untersuchung zur Sprechweise von Deutschen gegenüber Ausländern, Tübingen.
5. Meisel, Jürgen M. (1975), „Ausländerdeutsch und Deutsch ausländischer Arbeiter, Zur möglichen Entstehung eines Pidgin in der BRD“ In: LILI, Heft 18, Jahrgang 5, S. 9-53.